

OBSAH

Úvod	2
Teoretická část	
1. Sociální pedagogika	4
1.1 Vymezení pojmu sociální pedagogika	4
1.2 Vznik a současné pojetí sociální pedagogiky	5
1.3 Profil absolventa sociální pedagogiky	6
1.4 Dílčí závěr	7
2. Jan Ámos Komenský – významný český pedagog	8
2.1 Jeho působení v pedagogice	9
2.2 Dílčí závěr	11
3. Sociální pedagog	12
3.1 Osobnost sociálního pedagoga	12
3.2 Typy pedagogů	17
3.3 Dílčí závěr	23
4. Kompetence a vlastnosti sociálního pedagoga	25
4.1 Kompetence sociálního pedagoga	25
4.2 Vlastnosti sociálního pedagoga	29
4.3 Dílčí závěr	30
5. Požadavky na sociálního pedagoga a jeho působnost v jednotlivých rezortech	31
5.1 Všeobecné a speciální požadavky	32
5.2 Působnost v jednotlivých rezortech	33
5.3 Dílčí závěr	35
6. Praktická část	37
7. Závěr	41
8. Resumé	43
9. Anotace	44
10. Seznam použité literatury	45

Úvod

V dnešní době je mnoho lidí, kteří vůbec nevědí, kdo takový sociální pedagog je a kde by jej měli hledat. Přitom mohou začít sami u sebe a třeba i oni sami jsou sociálním pedagogem a podílí se na rozvoji výchovy a vzdělávání. Sociální pedagog je profese, pod kterou si většina lidí představí pouze sociální pracovníci, učitele anebo pracovníka s postiženými dětmi a přitom tomu tak vůbec není. Uplatnění je velice široké a veřejnost by měla být s touto problematikou seznámena a v případě výskytu problému umět vyhledat pomoc. Například pomoc sociálního pedagoga.

Cílem mojí bakalářské práce je představení osobnosti a profese sociálního pedagoga. Chtěla bych se také dotknout tématu sociální pedagogiky jako vědní disciplíny. Dále bych chtěla popsat vlastnosti sociálního pedagoga, jeho dovednosti a osobnostní charakteristiky. Důležité jsou také jeho kompetence a uplatnění na trhu práce.

Jednotlivé části mojí bakalářské práce by měli podávat náhled nejen na sociálního pedagoga, ale také na výčet složek s ním spojených. Na jeho osobnostní předpoklady, temperamentové i charakterové vlastnosti. Obsahem by také měla být zmínka o požadavcích, které jsou kladeny na sociálního pedagoga. Sociální pedagog má velké možnosti uplatnění na trhu práce a tak bych chtěla také poskytnout stručný přehled o jednotlivých rezortech jeho působení.

Ke zjištění zda veřejnost ví kdo je sociální pedagog, využiji metodu rozhovoru a snad se mi podaří zjistit, zda lidé mají alespoň stručný přehled o možnostech, které se jim v dnešní době nabízí. Mělo by to být pět jednoduchých otázek a jejich stručné zodpovězení.

Je zcela nemožné vyjádřit vše, co se týče sociální pedagogiky a sociálního pedagoga do jedné bakalářské práce, jelikož tento obor skrývá neskutečné množství informací, poznatků, příkladů, výzkumů a mnoho dalšího, ale co je možné, tak to, že se pokusím vymezit pojmy, které se mi zdají důležité a které mě samotnou zaujali. Samozřejmě nemůžu uvést všechny, které mě zajímají. Sociální pedagog je profese

velmi lákavá a doufám, že po absolvování studia se budu moci této profesi věnovat, jelikož v průběhu studia jsem si oblíbila určité složky sociální pedagogiky a chtěla bych zažít nejen sebevzdělávací formu, ale také praxi. Hlavně bych si chtěla vyzkoušet, zda mám na to, abych pracovala s postiženými dětmi, starými lidmi, s dětmi s poruchou řeči nebo třeba i v protidrogové léčebně. Všem dosavadním sociálním pedagogům patří můj obdiv a také dík za to, že existují a odhodlají se do toho jít a podávat profesionální výkon.

Teoretická část

1. Sociální pedagogika

Sociální pedagogika sleduje význam prostředí pro výchovu, problematiku specifických vlivů prostředí a jejich ovlivňování. Polský sociální pedagog R. Wroczynski charakterizuje sociální pedagogiku jeho vědu o podmíněnosti výchovných procesů prostředím, o problémech mimoškolní výchovy.

1.1 Vymezení pojmu sociální pedagogika

Sociální pedagogika rozebírá výchovné vlivy, které vycházejí z prostředí, a určuje zásady pro organizaci prostředí z hlediska potřeb výchovy. Sociální pedagogika se snaží respektovat vlivy prostředí a ovlivnit je. Je to disciplína pedagogická, protože vlivy prostředí používá záměrně k výchovnému působení. Objektem výchovy nejsou jednotlivci, ale sociální skupiny, kolektivy, vrstvy, třídy.

Zaměřuje se i k prostředkům a tedy i k metodám výchovné práce. Dále se sociální pedagogika zabývá i výchovnými společenskými zařízeními. Sociální pedagogika je součástí sociální péče, ochrany dětí a mládeže a příslušné výchovné instituce jsou součástí takzvané sociální práce.

V jiném širším pojetí se sociální pedagogika chápe jako péče o vzdělání širokých lidových vrstev, tedy i jako péče osvětová a poskytování všeobecného a odborného vzdělání dospělým jako předpoklad pro jejich lepší uplatnění. Pozornost je také věnována otázce prostředí, zkoumání prostředí a mimoškolnímu výchovnému prostředí. Patří sem také teorie výchovy v dětských organizacích mládeže, ale i dospělých. Často sem bývá zahrnována i rodinná výchova, neboť rodina je velmi významné prostředí pro výchovu a bývá postihována celou řadou sociálních, výchovných, časových a mravních problémů.

Bývá chápána jako určité stadium či směr pedagogiky, v němž se klade důraz na sociální charakter výchovy, na její cíle, na fakt, že objekty i subjekty výchovy jsou nejen jednotlivci, ale celé sociální skupiny (škola, třída, rodina).

Cílem sociální pedagogiky je usměrňovat vlivy prostředí tak, aby člověku pomohly uvolňovat jeho lidský potenciál a vést odpovědný život. To má zlepšit fungování společenských vztahů, zdokonalit společenskou integraci. Úkolem sociální pedagogiky kromě zkoumání a rozvoje na poli teoretickém by mělo být především hledání optimálních forem pomoci člověku v jeho životě v rozličných typech prostředí a kompenzování jeho nedostatků (www.ronge.cz).

1.2 Vznik a současné pojetí sociální pedagogiky

Sociální pedagogika vznikla na počátku 20. století spojením pedagogiky a sociologie, zejména sociologie výchovy. U nás obor sociální pedagogika dlouho stagnoval, zvláště od padesátých let, kdy se začal postupně orientovat pouze na oblast organizování prostředí z hlediska potřeb výchovy, analyzování a objasňování výchovných vlivů sdělovacích prostředků, organizací a institucí zabývajících se mimoškolním volným časem dětí i kulturně osvětovou prací mezi dospělými.

Současné pojetí sociální pedagogiky není jednotné. Současné pojetí sociální pedagogiky u nás lze shrnout v následujících přístupech:

- pedagogika prostředí, která objasňuje vztah výchovy a prostředí,
- pedagogika zkoumající otázky výchovy člověka, jeho právního nároku na výchovu, analýzu výchovy a vzdělávání,
- pedagogika, která chápe výchovu jako pomoc všem věkovým kategoriím,
- pedagogika, která se zabývá odchylkami sociálního chování.

Sociální pedagogika je považována za hraniční vědní disciplínu mezi pedagogikou a sociologií, která zkoumá vztahy mezi sociálním prostředím a výchovou, formy sociální pomoci a péče o všechny věkové kategorie, tedy o člověka v sociálním prostředí (www.ronge.cz).

Aktuální úkoly sociální pedagogiky:

- ujasnit (sjednotit) terminologii,
- vyjasnit předmět zkoumání,
- akceptovat globální problémy společnosti,
- přispívat k utváření zdravého životního stylu,
- rozpracovat formy a specifické metody sociálně výchovné práce,
- zpracovat profesigram soc. pedagoga,
- vyvíjet snahu o uplatnění poznatků v praxi (www.ronge.cz).

1.3 Profil absolventa sociální pedagogiky

Profil absolventa podle Vážanského, Smékala (1995, s. 129):

- „vědomostní a dovednostní vybavenost umožňující komplexní působení na svěřence, formující individuální i skupinové výchovné cíle a dovolující selekci prostředků pro jejich dosahování;
- znalosti a schopnosti využitelné při přípravě, organizaci, realizaci a zhodnocení programů a aktivit volného času dětí a mládeže, dospělých a starých, zdravých i nemocných, „normálních“ i postižených, se zaměřením na vytváření a prohlubování celkové a speciální osobnostní kultury;
- organizační způsobilost a základní řídicí schopnosti, které opravňují k vedení pracovišť, institucí a zařízení volného času;
- humánní orientace jedince schopného řešit všední i neočekávané situace s rozvahou a porozuměním, vzdělaného, nenáročného i tolerantního, kritického i shovívavého, s neformální autoritou, animátora i správce, výkonného i řídicího činitele;

- kvalifikační znaky a oblasti kompetencí (základní, odborné, vlastní, metodické, oborové), které konkretizují nároky na pedagogického pracovníka nejen ve volném čase.“

„Absolventi tohoto oboru jsou připraveni pro výkon práce v personálně-sociální, preventivně represivní, edukační a reedukační oblasti, vybaveni souborem teoretických znalostí a dovedností z oblasti personální práce, komunikace, aplikace práva, didaktických dovedností, řídicích dovedností. Také jsou připraveni v oblasti metod a technik výzkumu v sociálních vědách a jsou schopni samostatně realizovat a vyhodnocovat méně rozsáhlé sociologické a pedagogické výzkumy“ (Zapletal, 2000, s. 403).

1.4 Dílčí závěr

Sociální pedagogika je velice rozsáhlý pojem a nelze jej shrnout do několika málo vět. Sociální pedagogika je věda velice zajímavá a obsáhlá a sleduje především prostředí, výchovu, vzdělání, sociální skupiny a mnoho mnoho dalšího. Postupem času se vyvíjí a hledají se nová objasnění a nová přiblížení či vysvětlení tohoto oboru. Být absolventem sociální pedagogiky je určité poslání. Absolventi mají velkou řadu možností v uplatnění na trhu, ale je potřeba splňovat určité předpoklady.

2. Jan Ámos Komenský – významný český pedagog

Komenský se narodil 28. března 1592 na jihovýchodní Moravě. Po studiu na univerzitách v Herbornu a Heidelbergu učil od roku 1614 na bratrské škole v Přerově a od roku 1618 byl duchovním správcem ve Fulneku. Po Bílé hoře roku 1620 se musel skrývat před pronásledováním protireformace u svých šlechtických přátel. Roku 1628 byl nucen odejít natrvalo z vlasti, nejprve do polského Lešna, kde zvelebil bratrské školství a kde žil do roku 1656 s přestávkami vyplněnými pobytem v Anglii (1641–1642), ve Švédsku (1642 – 1648) a v Blatném Potoce v Uhrách (1650 – 1654).

Je považován za českého pedagoga, teologa, filosofa, sociálního a náboženského myslitele a spisovatele. Kněz a od roku 1648 poslední biskup Jednoty bratrské. Teoretik jazykového vzdělání, autor významných pedagogických prací. Po studiích na bratrské škole v Přerově, krátce studoval na německých školách, a to na akademii v Herbornu a na univerzitě v Heidelbergu.

Od roku 1614 se stal správcem bratrské školy a od roku 1616 duchovním v Přerově, v letech 1618-21 ve Fulneku. Od roku 1621 se ukrýval. V těžké politické situaci a po osobní tragédii (smrt ženy a dvou dětí při moru) sepsal své stěžejní sociálně-alegorické a kritické dílo.

Jako uznávaný učenec se stal politickým mluvčím pobělohorské emigrace, snažil se dosáhnout intervence protestantských mocností ve prospěch české reformace. Navrhl vytvořit ekumenickou radu církví. Po uzavření vestfálského míru (1648) a po smrti druhé manželky jej sužoval pocit beznaděje.

Po odchodu z vlasti žil v letech 1628-41, 1648-50 a 1654-56 s rodinou v polském Lešnu, 1641-2 v Anglii, 1642-46 ve Švédsku a v pruském, Švédy ovládaném Elbingu (aby reformoval švédské školství), 1650-54 (z podobných důvodů) v uherském Sárospataku. Po vypálení Lešna (1656) pobýval v Amsterdamu kde na základě

sponzoringu cizích mocností organizoval malý tým pracovníků k sepisování pedagogických publikací, které byly vydány pod jeho jménem.

Podle dokumentů, v době svého zahraničního pobytu na Moravu přijel pouze jednou, aby vyřídil své dědické záležitosti. J. A. Komenský zemřel v Amsterdamu 15. listopadu roku 1670. Jeho památník a také muzeum se nachází v Naardenu (Ouroda, 2003, s. 22,23).

2.1 Jeho působení v pedagogice

Pedagogické dílo řeší všeobecné i některé speciální pedagogické a didaktické otázky. Základním didaktickým požadavkem je přirozenost, tedy požadavek, aby se výchova vzdala násilných metod a respektovala přirozený rozvoj dítěte.

Pokusil se o sjednocení veškerého lidského vědění na jednom základě. Vypracoval ucelený systém školské soustavy, mj. utvořil typologii vyjadřující přirozené rozdíly mezi dětmi, které je třeba respektovat. Svě většinou latinsky psané teologické, vzdělávací a útěšné spisy věnoval církvi.

Snažili se zlepšit výchovu mládeže, učinit vyučování přirozeným, názorným. Bezprostředně před Komenským věnovali výchově značnou pozornost humanisté.

Doba renesance Evropy, ožítí zájmu o člověka, nemohla si nevšimnout výchovy a nepřijít s novými názory. Komenský je však první, kdo po dlouhém vývoji názorů a požadavků na výchovu vytváří nový filozoficky založený pedagogický systém. Komenského znalost dosavadních pedagogických názorů je obsáhlá. Není snad význačnějšího pedagogického myslitele, aby ho Komenský neznal. Od autorů antických až po Wolfganga Ratkeho.

Stejně bohaté jsou pedagogické zkušenosti. Začal je získávat hned po návratu ze studií, kdy působil jako učitel v Přerově, pak ve Fulneku a Lešně. Později řídil školu v Blatném Potoce.

Komenského pedagogický systém se opírá o dobrou znalost tělesného a duševního vývoje dítěte. Komenský respektuje psychiku dítěte, ale psychickou stránku nepřeceňuje.

Jako jeden z prvních se snažil učinit z pedagogiky vědu. Je nutné, aby mládež v určité přesně vymezené době začala chodit do školy, protože to vyžaduje stupeň jejího tělesného i duševního vývoje, vyžaduje to příprava pro život, stejně jako je nutné, aby v této vymezené době získala určité vědomosti nezbytné pro život.

Na druhé straně se v těchto časových, organizačních opatřeních přihlíží k duševnímu rozvoji mládeže, k individuálním rozdílům mezi žáky. Je na učiteli, aby nenásilně, jako by hrou uměl splnit stanovené požadavky. Podobně je tomu u Komenského i v mnoha jiných otázkách.

Svůj pedagogický systém Komenský poprvé popisuje v Didaktice. Vychází z cíle výchovy, na němž jsou závislá všechna další pedagogická opatření. Aby bylo možno dosáhnout cíle výchovy, je třeba zjistit, má-li k tomu člověk předpoklady. Na tuto otázku odpovídá Komenský v části, jež zkoumá předpoklady výchovy, kladně. K dosažení cíle výchovy však musí být člověk vzděláván a to se uskutečňuje ve škole, při společném vyučování. Aby bylo dosaženo cíle výchovy a vůbec cíle života člověka, musí být vyučování všeobecné. Aby vyučování plnilo svůj úkol, musí se řídit určitými požadavky. Tyto vyvozuje ze samé povahy vzdělávacího procesu. Nestací však dát mládeži jen vědomosti, musí být také vychovávána.

Každého člověka určeného ke vzdělávání je třeba učinit také ušlechtilým. Když se např. zabývá obsahem vzdělání, mluví i o obsahu výchovy. Celý dlouhý proces výchovy a vzdělávání rozděluje na etapy, na období, na stupně od nejnižšího až po nejvyšší akademii. Závěrečná část jeho pedagogického systému je věnována organizaci škol, určuje, kdo má školy zřizovat, komu přísluší péče o ně.

Předností celého systému a jeho vnitřního uspořádání je, že Komenský od sebe násilně neodtrhuje proces vzdělávání a výchovy. Je si vědom výchovného vlivu vzdělání v souvislém celku.

Teprve když mluví o metodách, jedná zvláště o metodě věd, umění, jazyků a metodě mravů. Škola má vzdělat moudrého člověka, moudrost je však pro Komenského zároveň důležitým pojmem oblasti mravní. Podle Didaktiky má výchova a vzdělání připravit mládež na život v činorodé práci. Člověk má být po celý život prakticky činný a přitom se má stále vzdělávat.

Oproti, u nás rozšířenému označování „Komenský – učitel národů“, tomu tak ve skutečnosti není. Ve světě Komenského většinou neznají a naši učitelé a překladatelé i vydavatelé odborné literatury se málo snaží o to, aby opak byl pravdou (Ouroda, 2003, s. 22-23).

2.2 Dílčí závěr

Jana Ámose Komenského všichni známe jako „učitele národu“. Tento český pedagog má v historii pedagogiky významné postavení. Velice věcný je jeho ucelený systém školské soustavy. Také jeho snaha zlepšit výchovu mládeže by dnes byla velmi potřebná. Nebylo by od věci, kdyby se nynější pedagogové snažili jako on a navrhli určité změny ve výuce a žákům zpříjemnili vyučování. Jan Ámos Komenský byl velice zkušený a vzdělaný. Bohužel je známý více u nás než za hranicemi, ale doufejme, že se naši učitelé či vydavatelé literatury pokusí tohoto významného českého pedagoga vrátit i do paměti cizinců.

3. Sociální pedagog

Sociální pedagog je odborník, který „by se měl orientovat v sociálně ekonomické problematice soudobé české společnosti, aby byl schopen identifikovat dané sociální situace zapříčiňující vznik sociálního i výchovného problému a dokázal hledat řešení. K tomu je třeba poznatků ze sociologie, politologie, demografie, sociální politiky a práva. Výchovné působení předpokládá dovednosti komunikace, diagnostikování, výchovného ovlivňování, organizování volnočasových aktivit- poznatky z psychologických a pedagogických disciplín, včetně metod sociálně výchovné práce“ (Kraus, 2000, s. 74).

3.1 Osobnost sociálního pedagoga

Sociální pedagog je osobnost jako každá jiná, jen jsou na něj kladeny větší nároky při výkonu jeho práce.

„Osobnost je konkrétní člověk formující se v přírodních, historických a společenských podmínkách a procházející svou individuální životní vývojovou cestou“ (Kohoutek, 2006, str. 54).

„Přesněji můžeme osobnost definovat jako dynamickou organizaci, soubor, celek, jednotu zděděných, vrozených a pod tlakem společnosti, výchovy i sebevýchovy v interakci s určitým přírodním, společenským, ekonomickým a kulturním prostředím vytvořených a relativně trvalých a stálých zvláštností, tělesných, biopsychických a duševních procesů, postojů, vztahů, dimenzí a vlastností, které řídí činnost člověka a podmiňuje nejen jeho chování, ale i prožívání a způsob adaptace na prostředí. Osobnost je neopakovatelná ve své individualitě, v jednotě svých zkušeností, kladů a záporů, zděděných a získaných vlastností“ (Kohoutek, 2006, s. 55).

„Prvním předpokladem úspěšného působení na jedince je znalost sebe sama, vlastních předsudků, předpojatostí nebo určitých obran, pomocí nichž člověk čelí ohrožení osobní prestiže, jistoty.

Další podstatný element představuje schopnost chápat lidi, porozumět jim, poznat jejich pozitivní i negativní stránky, vnímat překážky i cesty k objevení důležitých rysů. Třetí podmínku tvoří umění jednat s lidmi, produktivně, konstruktivně, kooperativně, na základě spolupráce a tvořivého přístupu. Znalost osobnosti umožňuje předvídat způsoby chování v různých situacích a jejich prožívání, ovlivňovat a měnit člověka“ (Vážanský, Smékal, 1995, s. 57).

Osobnostní předpoklady:

- dobré komunikační schopnosti,
- kladné osobní vlastnosti poctivost, spravedlnost, pravdomluvnost, pracovitost má vzbuzovat důvěru,
- emocionální stabilita nepodléhat emocím, nepřipustit si hluboký soucit s klienty atd.,
- schopnost empatie schopnost porozumět klientům,
- životní optimismus reálný.

Velká pětka“ dimenzí osobnosti z pojetí autorů Kohoutka (2006) a Nakonečného (2004):

Pět dimenzí osobnosti – „Big Five“

1. Emocionální stabilita, adjustace, vyrovnání se s prostředím, vyrovnanost, klid, soustředěnost, nehypochondričnost.
2. Svědomitost, spolehlivost, zodpovědnost, školní úspěšnost, akademický úspěch, pracovní výkon, charakter, pečlivost, zásadovost, vytrvalost.
3. Snášenlivost, tolerantnost, příjemnost, přátelskost, altruismus, dobromyslnost, jemnost, mírnost, důvěřivost, kooperativnost.
4. Kulturnost, estetická citlivost, vytrábenost, uhlazenost, vnímavost, flexibilita myšlení, intelektuální zájmy, zvědavost, otevřenost pro nové zkušenosti, divergentnost, myšlení, obrazotvornost, osobní zralost.
5. Extraverze, společenskost, obrácenost navenek, sdílnost, někdy povrchnost, netrpělivost a impulsivnost, preference viditelné části reality, zájmy rozrůstající

se spíše do šířky, úsilí o větší variabilitu kontaktů, vtahy k lidem pozitivní a flexibilní, vyhledávání vnějších podnětů.

Těchto pět dimenzí mají všichni lidé, ale každý v různé míře. Jejich poměr může být ovlivňován vnějšími činiteli, je však možné na ně působit i vnitřními činiteli, kterými mohou být motivace, vůle nebo také postoje.

Pro pedagogickou práci jsou důležité složky osobnosti, které mají význam jak pro sociálního pedagoga a jeho činnost, tak také pro vztah ke klientovi. Může se jednat např. o:

Vlastnosti osobnosti, tedy i vlastnosti sociálního pedagoga, můžeme rozdělit na vlastnosti *primární*, které jsou vrozené a tvoří přirozenou podstatu člověka, projevují se v nich rodové zvláštnosti člověka, a *sekundární*, druhotné, vlastnosti, které jsou vlastnostmi získanými, které vznikly v důsledku ontogenetického vývoje člověka. Jejich vznik je na vrozených vlastnostech závislý a odvíjí se od nich (Kohoutek, 2006).

Charakter osobnosti, je upevněná soustava motivů a hodnot, projevuje se v cílech člověka a ve způsobu jejich dosahování (Kohoutek, 2006). „Charakter můžeme do jisté míry definovat také jako tendenci chovat se, reagovat určitým způsobem v dané situaci. Je do značné míry získaný, na jeho vytváření mají největší vliv procesy učení v širším slova smyslu, výchova, rodina, škola, společnost, později i sebevýchova a autoregulace. Charakter se projevuje a utváří ve způsobu života“ (Kohoutek, 2006, s. 97). Pro pedagoga působícího v sociální sféře je rozvíjet charakterovou složku jeho osobnosti.

Charakterové rysy člověka je možné pozorovat:

- ve vztahu k jiným lidem (rozhoduje zde osobní morálka a posouzení tzv. sociální inteligence) – u osobnosti sociálního pedagoga je nutné si všimnout dominantní, submisivní tendence, míry sociální angažovanosti, vztahu k nadřízeným a k opačnému pohlaví, spolupracovníkům, vrstevníkům, míry družnosti, konfliktnosti, snášenlivosti aj. Stejně tak zde hraje svou roli míra přetvářky,

- ve vztahu k sobě samému – člověk, nevyjímaje pedagoga v sociální oblasti má potřebu ujištění o své důležitosti, o smyslu své existence, o své hodnotě. Sebehodnocení proto tvoří jádro osobnosti člověka, je zároveň zdrojem sebedůvěry. Seberealizace je pak nástrojem spokojenosti člověka, může zde aktualizovat své nadání, uplatit dovednosti, vitalitu,
- ve vztahu k práci a mimo práci – důležitými rysy také pro sociálního pedagoga jsou pracovitost, důkladnost, přesnost, dochvilnost, rychlost, pečlivost, soustavnost, umění organizovat práci, iniciativnost, tvořivost, což mu může nejen jeho práci usnadnit, ale také zpříjemnit. V opačném případě nepřispívají ke kvalitě odvedené práce (Čížková, 2001).

„**Temperament** je vrozená, potenciální a dynamická stránka lidské povahy, hlubinné jádro osobnosti. Odpovídá na otázku: „Jaký člověk je?“. Je to vlastně globální, obecná dispozice chovat se určitým způsobem“ (Kohoutek, 2006, s. 86).

Složky temperamentu (emoce, nálady, potřeby aj.) ovlivňují celkovou úroveň aktivity a dynamiky osobnosti. Zkušenost, jakou člověk v životě získá, tedy částečně předurčuje temperament (Kohoutek, 2006).

Výchova a sebevýchova temperamentu je důležitá pro jeho modifikaci a formování. Tato snaha o seberozvíjení v oblasti temperamentu je důležitá především v potlačení nežádoucích projevů v chování a usnadňuje jednání a soužití ve společnosti (Kohoutek, 2006).

Emocionalita, dle Nakonečného (1998) se rozhodujícím způsobem podílí na organizaci a regulaci lidského chování a tvoří základnu lidského duševního života, rozhoduje o způsobu prožívání a upevňování zkušenosti a o motivaci. *Emoční inteligence* zahrnuje „znalost vlastních emocí, zvládání emocí, schopnost sám sebe motivovat, vnímavost k emocím jiných lidí, umění mezilidských vztahů“ (Nakonečný, 1998, s. 530).

Vůle označuje vnitřní dispozice osobnosti, které kontrolují v souladu s vnitřním systémem hodnot chování jedince (Nakonečný, 2003). „Neuplatňuje se jen ve vnitřních konfliktních situacích jako způsobilost potlačit jednu tendenci na úkor jiné, uplatňuje se také jako aktivní kladení cílů a požadavků na sebe sama, jako aktivní zaměření na dosažení určitého cíle“ (Nakonečný, 1993, s. 197). Vůlí sociální pedagog využívá k formování a rozvíjení jednotlivých složek osobnosti. Volnými vlastnostmi jsou např. vytrvalost, smysl pro odpovědnost, zásadovost, spolehlivost, svědomitost, rozvážnost, sebeovládání, samostatnost, vytrvalost (Nakonečný, 1993).

Tvořivost je „schopnost originální a hodnotné intelektuální produkce v kterékoli oblasti lidské činnosti. Tvořivé osoby mají i vysokou úroveň obecné inteligence“ (Nakonečný, 2003, s. 304). Zde se upletňuje tvůrčí fantazie, estetické vnímání, snaha po samostatnosti a seberealizaci, spontánnost, odpor ke konvenčnosti, nápaditost, vynalézavost apod. Znakem tvořivosti, kterou lze do určité míry podněcovat a trénovat, je autonomie (Nakonečný, 1993). Každý sociální pedagog by měl být tvořivý, jelikož kreativita je velmi důležitou pomůckou při výkonu jeho práce.

Inteligence je vázaná na prostředí, v němž jedinec žije, značný vliv na její míru má také dědičnost (Nakonečný, 1998). Sociální inteligence, o které se v souvislosti s inteligencí hovoří, se „uplatňuje ve zvládnutí sociálních problémů vystupujících v mezilidských interakcích a je silně ovlivňovaná zkušenostmi a specifickými druhy sociálních interakcí“ (Nakonečný, 1998, s. 533).

Pod pojmem **schopnosti** rozumíme předpoklady, které jsou nutné k vykonávání studijních, profesních, intelektuálních (teoretických) a praktických aktivit. Schopnosti, které jsou ze 60 - 80% zděděné, se rozvíjejí v činnosti, během výchovy, vyučování a sebevýchovy. Vytvářejí se na základě vloh, což jsou vrozené anatomicko-fyziologické a funkcionální zvláštnosti (Kohoutek, 2006).

Schopnosti, které umožňuje nadprůměrně úspěšně vykonávat určité činnosti, nazýváme *nadání*. Systém předpokladů a schopností, který umožňuje vykonávat určitou činnost tvořivým způsobem a dosahovat v této oblasti vynikajících výsledků, se nazývá *talent*. Talent je nutné rozvíjet, cvičit, trénovat, sám o sobě není zárukou úspěchu (Kohoutek, 2006).

Znaky **psychické zralosti**, jak je seřadil Nakonečný (2003, s. 390):

- „vykonávání přiměřeného množství přiměřeně kvalitní práce, provázané pocitem užitečnosti;
- udržování dlouhodobého přátelství s několika lidmi;
- sebedůvěra a sebeakceptace;
- ohleduplné jednání s druhými lidmi, bez předsudků, s respektováním druhého a přiměřenou tolerancí, zejména v partnerských vztazích;
- dostatečná míra asertivity (slušného prosazování se), která je spojena s rozhodným odmítáním toho, co je jedinci odporné a s čím zásadně nesouhlasí;
- přijímání a poskytování lásky a něhy, přiměřené uspokojování sexuálních potřeb v heterosexuálních stycích;
- život přiměřený možnostem, které si jedinec vytvořil svou vlastní aktivitou, a nepřítomnost extrémních postojů a předsudků všeho druhu;
- rozšíření zájmů o vlastní blaho na péči o blaho druhých (rodiny, přátel, obce, národa a lidstva vůbec);
- smysl pro etické, estetické a intelektuální hodnoty, nikoli jen o vlastní pohodlí, prospěch, vlastní požitky, moc a majetek;
- vyrovnávat se bez napětí s denními povinnostmi, překážkami, problémy;
- realistické vnímání skutečnosti a realistické myšlení, opírající se o fakta a nikoli o neprokazatelné myšlenky; to nevylučuje přijetí náboženské víry a potlačování přirozeného citění ani odmítání všech racionálních aspektů života; namísto chytráctví pěstovat moudrost;
- převzetí odpovědnosti za druhé, zejména nejbližší osoby, chovat se vůči nim spolehlivě se smyslem pro porozumění, spolupráci, obětavost a kritickou důvěřivost;
- být konstruktivně kritický a sebekritický, ale také dostatečně sebevědomý a sebeovládající se s dostatečným smyslem pro sebepoznávání a sebekritiku.“

3.2 *Typy pedagogů*

Jelikož jsem svoji praxi absolvovala v Mateřské škole Palánek ve Vyškově a po ukončení studia bych se chtěla věnovat dětem, ať už to v mateřské nebo na základní škole, dovoluji mi, abych se nyní více věnovala osobnosti pedagoga jako takového.

Jak uvádí Kohoutek (2006, s. 63) „pedagogova osobnost má ve vyučovací a výchovné práci rozhodující, hlavní úlohu.

Předpokladem kladného vlivu na žáky je autorita učitele a působivost jeho osobnosti.

Autorita učitele je přitom značně závislá na jeho společenské a odborné pověsti, na jeho charakterových a morálních vlastnostech a řídicích schopnostech. Pedagog imponuje žákům především svým kladným a spravedlivým postojem k nim, a teprve pak svými znalostmi a pracovními schopnostmi, klidem a objektivností. Pro svého oblíbeného učitele žáci často vykazují zvýšené pracovní úsilí.

Vliv pedagoga nenahradí ani učebnice, ani mravní poučování, ani soustava trestů a povzbuzování. Osobní příklad učitele a kouzlo jeho osobnosti jsou nenahraditelné. Nelze však přitom podceňovat význam slovního působení učitele, které má často sugestivní dosah. Vztah žáků (studentů) s učitelem má do určité míry symbiotický ráz.

Mnoho škod ve vývoji osobnosti žáka zavinují učitelé, kteří nejsou zcela duševně zdraví (neurotici, psychopati atp.). Frustrují žáky, kteří se mohou stát problémovými, neurotickými atp. Proto by bylo třeba uvažovat i o zdravotnicko-psychologických aspektech při výběru učitelů, kteří jsou zvláštním druhem subjektů řízení zdokonalující práci řízeného objektu (žáků či studentů).

Při studiu osobnosti učitele se uplatňují zejména dva přístupy: normativní a analytický.

Normativní přístup je ten, jehož cílem je určit, jaký má být učitel, jaké má mít vlastnosti, jestliže má mít ve výchovně vzdělávací práci úspěch. Jde např. o vlastnosti ve složce pedagogicko-psychologické a odborné. Někdy hovoříme o dvojí kvalifikaci učitele: odborné a pedagogicko-psychologické.

Analytický přístup k učitelově osobnosti je takový, jehož cílem je určit, jaké mají konkrétní pedagogové skutečné (reálné) osobnostní vlastnosti.

Osobnost, tedy i osobnost učitele, má vždy vlastnosti obecné, typologické a individuální. Zaměříme se na vlastnosti typologické.

Typ (typos) znamenal ve staré řečtině obraz, ráz, tvářnost, podobu, kterou nějaká tvrdá věc vtiskuje, vyráží nebo vbíjí do tvárné látky.

Naše typologie pedagogů má na mysli představitele určitého druhu, souhrn určitých vlastností, které jsou příznačné pro více pedagogických osobností. Typologie je pro učitele jakési zrcadlo důležité pro sebepoznání a z něho vyplývající sebevýchovu. Typologie také pomáhá lépe poznat kolegy v pedagogických sborech.

Jednu z nejčastěji uváděných typologií pedagogů vytvořil W. O. **Doring**. Vycházel přitom ze všeobecné typologie osobností podle Eduarda Sprangera (1926), založené na hodnotách upřednostňovaných v životě. Doring popsal šest základních typů osobnosti pedagoga. Ani Doring, ani Spranger přitom netvrdí, že by nemohly existovat smíšené, resp. méně výrazné typy (Kohoutek, 2006).

- **Náboženský** typ pedagoga charakterizuje tendence a pocit vnitřní nevyhnutelnosti každý svůj Čin a každou svou pohnutku posuzovat z hlediska smyslu života (z hlediska vyšších principů). Charakterově je spolehlivý. Je často vážný, uzavřený, bez smyslu pro humor. Nemá také mnoho smyslu pro dětskou hru. Žákům (studentům) se proto nezřídká nedovede přiblížit. Jeví se jim jako nudný pedant, puntičkář. Doring rozděluje náboženský typ na dva podtypy: více citový (pietistický) a více intelektuální (ortodoxní).

- **Estetický** typ charakterizuje převaha iracionálního prvku (intuice, fantazie a citu) nad racionálností v myšlení a v jednání. Estetický typ má schopnost vžívat se do osobnosti žáka a utvářet ji. Vidí nejvyšší hodnotu v kráse, harmonii, tvaru, půvabu, symetrii, stylu. Má tendenci k individualismu a nezávislosti. Tento typ má dvě varianty: aktivně tvořivý (originální) a pasivně receptivní. Aktivně tvořivý typ utváří osobnost žáků a studentů, jako by tvořil umělecké dílo. Někdy však nebere dostatečný ohled na zvláštnosti osobnosti žáků a studentů, a proto naráží. Pasivně receptivní typ má ohled na konkrétní osobnost žáka, rozvíjí v něm, co je pro něho specifické. Umí se vcítit i do jiného založení osobnosti, než jaké má sám. Proto ho žáci a studenti mají v oblibě.
- **Sociální** typ učitele neomezuje své sympatie jen na jednotlivce nebo podskupiny, ale věnuje se všem žákům či studentům. Je trpělivý, strážlivý. Je schopen sebezapření. Chce vychovávat společensky prospěšné a užitečné lidi. Žáci ho mají v oblibě. Nejvyšší hodnotou tohoto typuje láska k lidem, altruismus, filantropie. Velmi se blíží náboženskému typu.
- **Teoretický** typ učitele má větší zájem o teoretické poznání, o vyučovaný předmět než o vyučovaného žáka. Zpravidla si ani nevytyčuje za cíl poznat blíže osobnost žáka a do detailů mu porozumět. Učitelů teoretického typu se žáci a studenti často bojí. Teoretický typ učitele často vědecky pracuje. Dominantním zájmem teoretického člověka je nalézání pravdy. Za svůj cíl považuje řadit a systematizovat své poznatky. Podílí se na výzkumné činnosti, je aktivní na teoretických seminářích a konferencích, nezřídka sám odborně a vědecky publikuje. Jeho publikace často odpovídají současnému stavu vědy a techniky daného oboru.
- **Ekonomický** typ pedagoga je charakterizován snahou dosáhnout u žáků maximální výsledky s minimálním vynaložením energie, sil a úsilí. Je často úspěšným metodikem. Rád žáky (studenty) vede k samostatné práci. Chápe vzdělání jako osvojení si a rozvoj prakticky užitečných vědomostí

a dovedností. Ekonomický typ je však často až příliš praktický a nedoceňuje teorii a fantazii (originalitu). Má hlavně zájem o to, co je užitečné.

- **Mocenský** typ pedagoga má tendenci vždy a všude prosadit vlastní osobnost, a to třeba i agresí. Řídí se spíše úsilím prosadit své názory, postoje atp. než kladným vztahem k žákům. Velmi rád prožívá vědomí vlastní převahy. S oblibou kárá a trestá. S uspokojením prožívá, že se ho žáci bojí. Bývá velmi náročný a kritický. Chce být obáván. Zajímá se především o moc, vliv a uznání. Bývá velmi náročný a kritický (Kohoutek, 2006).

E. **Luka** ve své typologii pedagogů vyšel ze dvou kritérií, a to:

- jak pedagog reaguje na působící podněty,
- jak zpracovává vnější podněty ve své psychice, ve svém duševnu.

Podle reakcí na působící podněty rozlišuje pedagogy na dva typy:

- **reflexivní** - uvážlivý, adaptivní, který mezi působící podněty a reakce na ně vkládá svou vlastní úvahu,
- **naivní** - bezprostřední, spontánní, expresivní, který se vyznačuje tím, že na působící podněty reaguje bez uvažování, často impulzivně.

Podle toho, jak zpracovává pedagog vnější podněty ve své psychice, rozdělil Luka pedagogy rovněž na dva typy:

- **reproduktivní**, který podněty z vnějšího světa (ze studia, četby atd.) vnitřně nezpracovává, ale pouze je ve své činnosti reprodukuje, aniž by byl schopen něco nového z nich vytvářet
- **produktivní**, který vnější podněty vnitřně zpracovává, přetváří a tvořivě domýšlí, dopracovává.

Současným uplatněním obou uvedených kritérií určil Luka čtyři typy pedagogů, a to: naivně reproduktivní, bezprostředně produktivní, reflexivně reproduktivní

a reflexivně produktivní.

- **Naivně reproduktivní** typ (často začátečník) žákům jen zprostředkovává vědomosti a sám od nich vyžaduje převážně jen paměťové vědomosti. Většinou málo vede žáky k samostatné tvořivé práci, k utváření vlastních názorů, postojů atd. Zpravidla totiž i jemu vlastní názory chybějí. Takový učitel se snad hodí do nižších tříd základní školy, kde ho žáci mívají v oblibě, zatímco starší žáci ho už příliš v oblibě nemají.
- **Bezprostředně produktivní** typ se vyznačuje svérázným, tvořivým zpracováním učební látky i pedagogicko-psychologických poznatků, které mu umožní činit pohotová pedagogická opatření. Příznačná je pro něho jistota pedagogického rozhodování a pedagogická duchapřítomnost. Má živé a obsáhlé vědomosti, jež obohacuje o vlastní názory a postoje. Dosahuje většinou dobrých výsledků v pedagogické práci.
- **Reflexivně reproduktivní** typ o všem dlouho a složitě rozmýšlí, ale svoje vědomosti neumí tvořivě obohatit a zpracovat ani vyjádřit. Poměrně dobře se orientuje ve známých, na paměti závislých, opakujících se pedagogických situacích. Nové, neočekávané situace mu působí veliké těžkosti a často je řeší neúspěšně. Nedovede často ani adekvátně zhodnotit žákovu (studentovu) osobnost.
- **Reflexivně produktivní** typ zpracovává uvážlivě vnější podněty, často je přetváří a tvořivě domýšlí. Obtížně se však přibližuje žákům. Je-li mimořádně inteligentní a tvořivý, bývají jeho pedagogická opatření adekvátní. Je-li však méně intelektově zdatný a nemá-li tvořivé schopnosti, bývají jeho pedagogická opatření a řešení pedagogických situací nekvalitní (Kohoutek, 2006).

Ztotožňujeme se s názorem V. **Salbota** a K. **Sobolové** (1998) že příprava učitelů pro kreativní vyučování nevystačí jen se zprostředkováním poznatků o kreativitě

a jejím rozvíjením. Pokud sám učitel nebude skutečně kreativní, nedokáže v dostatečné míře ovlivnit tuto dimenzi ani u svých žáků (Kohoutek, 2006).

E. **Vorwickel** vyšel ve své eliptické typologii správně z faktu, že někteří pedagogové věnují větší pozornost vzdělání žáků (učení a učivu) než jejich výchově, než formování jejich osobnosti. Na základě tohoto faktu rozdělil učitele na dva základní typy, věcný a osobní, přičemž oba mají po dvou podtypech: striktně věcný a oduševněně věcný a naivně osobní a uvědoměle osobní.

- **Striktně věcný** typ bere jednostranný ohled na zkušební látku, kterou se snaží co nejpečlivěji didakticky zpracovat a předávat žákům. Mívá velký respekt k učebnici a k jejímu obsahu (členění a formulacím). Váží si dobré paměti a staticky vštípených pojmů a představ. Jeho psychika jako by byla totožná s pamětí. Nevede žáky a studenty k samostatnému myšlení a tvořivosti.
- **Oduševněně věcný** typ vidí v učební látce především činitele formujícího poznávací procesy a intelekt žáků (studentů). Jeho výklady jsou pouze logickou činností analyzující („atomizující“) učivo do nejjemnějších poznávacích celků. Žáci s tendencí tvořivě myslet se u něho většinou neuplatní. Žáky (studenty) jako celek (třídu) málo aktivizuje. Obrací se po výtce na skupinu „chápajících“, se kterými rád pracuje.
- **Naivně osobní** typ pedagoga si počíná ve výběru učiva a v jeho předávání i vůči žákům podstatně benevolentněji. Nejsilnějším faktorem je u něho cit, emoce. Bývá nestálý v úsudcích i ve výkonech. Rozhoduje se spíše srdcem, intuitivně než střízlivou logickou úvahou. Je úspěšný zejména tam, kde je možno působit citově, např. při vyučování literatury. Je schopný navodit spolupráci žáků, zejména v menších skupinách. Zajímá se o osobnost žáků.
- **Uvědoměle osobní** typ neotročí kvantitě učiva, příliš učivo neschematizuje, stojí zpravidla nad učební látkou. Vždy zvažuje význam myšlenkových a didaktických celků pro utváření osobnosti žáka a pro jeho výchovu,

angažuje se plně jak ve vzdělávacím působení (respektuje obsah a zákonitost svého učebního předmětu), tak ve výchovném působení. U žáků bývá oblíben“ (Kohoutek, 2006, s. 63).

3.3 Dílčí závěr

Sociální pedagog je velice obsáhlý termín a skrývá se pod ním mnoho profesí. Ať je to pedagog, logoped, asistent pedagoga, zdravotní sestra, matka, pracovníci dětských domovů a mnoho dalších. Každý z těchto pedagogů je osobnost, jako každá jiná jen je utvářena pod tíhou svého povolání. Aby člověk mohl být dobrým sociálním pedagogem musí znát dobře sám sebe a zvážit zda je schopen vykonávat tuto náročnou profesi. Ne každý má schopnost vnímat lidi a porozumět jim, poznávat lidi a dodávat jim sebevědomí. Každý sociální pedagog musí být vstřícný, poctivý, musí mít dobré komunikační schopnosti a hlavně nesmí podléhat emocím. Není správné, když si vytvoří hluboký soucit ke klientům a následně s tím spojuje svůj soukromý život. Je to velice těžké a není to vhodné pro každou osobu. Pro výkon profese sociálního pedagoga jsou velmi důležité také charakterové a temperamentové vlastnosti, emocionalita, vůle, schopnosti a v neposlední řadě inteligence. Každý člověk musí sám posoudit, zda by profese sociálního pedagoga byla pro něj vhodná.

4. Kompetence a vlastnosti sociálního pedagoga

„Kompetence je široký pojem, který zahrnuje schopnost přenášet znalosti a dovednosti do nových situací v dané oblasti povolání. Zahrnuje organizaci a plánování práce, inovaci a vyrovnání se s ne-rutinními činnostmi. Zahrnuje takové kvality jako osobní efektivitu, která je na pracovišti potřebná při zacházení se spolupracovníky, manažery a klienty“ (Havrdová, 1999, s. 41).

Havrdová (1999) kompetence chápe jako charakteristiku osoby zahrnující pravomoci, znalosti a postoje a také schopnost s touto výbavou nakládat v souvislosti s výkonem povolání. Tyto kompetence rozdělila do následujících skupin:

- Schopnost účinně komunikovat s jednotlivci, skupinami, rodinami i komunitami.
- Schopnost orientovat se v potřebách, možnostech a porozumění, které klient a jeho okolí má, a vymezit s nimi oblast a plán spolupráce.
- Schopnost rozeznat silné stránky a možnosti klienta a jeho okolí a podporovat jejich soběstačnost a sebeúctu, což je důležité pro klienta, aby se naučil své vlastní síly využívat a nespolehat pouze na pomoc zvenčí.
- Znalost metod a systému služeb, schopnost je správně využívat ve prospěch klienta, pomáhat mu je přijmout a ukončit.
- Přispívat k práci organizace.
- Odborně růst.

4.2 *Kompetence sociálního pedagoga*

Výchovně - vzdělávací kompetence

Sociální pedagog je tvůrcem teorie sociální pedagogiky, kterou tvoří na základě poznání domácí a zahraniční literatury, vlastní vědeckovýzkumnou činností a poznáním potřeb praxe. Řeší výzkumné projekty, tvoří pedagogické terminologie, je vzdělavatelem v pregraduální a postgraduální přípravě sociálních pedagogů a odborníků jiných příbuzných věd. Sociální pedagog plánuje, organizuje

a metodicky usměrňuje činnost v zařízeních, které řeší úlohy v souladu se sociální politikou státu v oblasti školství, práce, sociálních věd, rodiny, vnitra, spravedlnosti a zdravotnictví. Je tvůrcem vzdělávacích projektů pro děti, mládež, dospělé, rodiče, jednotlivce, skupiny, či komunity.

V oblasti *výchovy* dětí a mládeže je mimo rodinu a školu vychovávatelem a pomocníkem v jejich osobnostním růstu při rozvíjení prosociálnosti, lidskosti, v rozvíjení asertivního chování, efektivní komunikace, altruismu, spolucítění, rozvíjení solidarity, úcty, všímavosti a jiných osobnostních vlastností helperského a humanistického charakteru.

Sociální pedagog poznává osobnost prostřednictvím výchovy, prostředí a komunikace. Na základě nedostatků v jednotlivých aspektech hledá cíle na sebezdokonalování a *sebevýchovu* osobnosti. V procesu sebevýchovy vede osobnost k uvědomění si sebe, k trpělivosti a vytrvalosti. Předmětem sebevýchovy mohou být různé cíle - v závislosti na individuálních potřebách a možnostech.

Sociální pedagog motivuje sebe, řídí a kontroluje se při stanovení si vlastních *sebevzdělávacích* cílů (Bakošová, 2006).

Kompetence převýchovy

Pokud je sociální pedagog vybavený vychovávatelemi kompetencemi, lehko diagnostikuje odklon od normy. To si vyžaduje mimo pedagogických poznatků i poznatky speciálně-pedagogické. Například sociální, mravní a emocionální narušenost, delikventní chování, kriminální činy, drogová či jiná závislost. Jejich převýchova je náročný proces. Jako společným jmenovatelem v převýchově, resocializaci, či reedukaci se ukazují jako mnohem účinnější metody podpory, pomoci, než represe (Bakošová, 2006).

Kompetence poradenství

Poradenství je odborná činnost, při které se pomáhá lidem v důležitých oblastech života. Hlavním cílem je umožnit klientům, aby dospěli k lepšímu sebepoznání, aby si uvědomili svoje přednosti a slabiny, aby si ujasnili svoje životní cíle a aby poznali, v čem je jejich problém a jak ho mohou realisticky vyřešit.

Pro potřeby sociální pedagogiky jsou vymezeny tyto úlohy sociálně-pedagogického poradenství:

- Studovat a zhodnotit filozofické, antropologické, pedagogické, speciálně-pedagogické a psychologické koncepce jako východisko řešení situací, které si vyžadují pedagogickou intervenci.
- Tvořit a evalvovat individuální a skupinové programy, které zahrnují různé pedagogické intervence, jako např. optimalizaci, prevenci, rehabilitaci, management problémových situací.
- Participace mezioborového pojetí pomoci dětem, mládeži, dospělým.
- Studovat a objasnit komplexní podmínky vlastních jevů z pozice sociálních institucí (Matulčíková, 2000 v Bakošová, 2006).

Sociální pedagog plní poradenskou kompetenci ve *vztahu k dětem* ve škole:

- v pomoci dětem začlenit se do kolektivu,
- v sociálním chování dětí, hlavně při emocionálních, mravních a sociálních poruchách,
- v situacích, kdy je narušené rodinné prostředí a rodinná výchova dělí, případně se vyskytuje syndrom CAN,

- v situacích oslabení zdravotního stavu dětí dbá o jejich psychohygienu ve smyslu zabezpečení zdravého životního stylu,
- v situacích násilí ve škole chrání práva dětí a mládeže a pracuje s týmem jiných odborníků na zlepšení sociálního chování aktérů šikanování,
- v situacích záškoláctví, závislostí na tabáku, drogách či alkoholu.

Ve vztahu k *učitelům ve škole* sociální pedagog:

- monitoruje a pomáhá řešit pedagogické situace hlavně začínajícím učitelům,
- citlivě reaguje na potřeby učitelů v oblasti relaxace, psychohygieny, předcházení syndromu vyhoření,
- je podněcovatelem v dalším vzdělávání učitelů, upozorňuje na knižní novinky, časopisy a organizuje kurzy,
- chrání práva učitelů ve vztahu k agresivně chovajícím se rodičům, učí učitele nabývat také zručnosti, jako je ochrana osobní cti. stavovské důstojnosti.

Ve vztahu k *rodičům dětí ve škole* sociální pedagog realizuje poradenskou kompetenci:

- v situacích, kdy je narušené rodinné prostředí, disharmonie vztahů a nevhodná rodičovská výchova, citlivě nabízí pomoc, případně nabízí jiného odborníka, s cílem stabilizovat dítě,
- poskytuje rodičům rady o výchovném procesu spojeném s vývinem jejich dítěte, o efektivní komunikaci mezi rodiči a dětmi,
- poskytuje rady a individuální konzultace, resp. jiné druhy aktivit o sociálně-patologických jevech a o možných rizicích pro jejich děti. (Bakošova, 2006)

Preventivní kompetence

Prevenenci můžeme členit na:

- primární (univerzální), která je zaměřená na celou populaci,
- sekundární (selektivní), která se zaměřuje na rizikové skupiny dětí (Matula, 2000 v Bakošova, 2006).

Podle toho členění se může sociální pedagog uplatnit jak v prevenci primární, tak i sekundární.

Primární prevence

Sociální pedagog spolu s jinými odborníky organizuje takové aktivity, jejichž cílem je vytvořit atmosféru přijetí různých problémů, které se ve společnosti vyskytují a lidé k nim projevují předsudkové chování, odmítání až negativismus (např. chování k národnostním menšinám, k romskému etniku, k drogově závislým, k dětem ulice, k bezdomovcům, k dětem z dětských domovů či ke svobodným matkám).

Sekundární prevence

Tady sociální pedagog pracuje se skupinou dětí, resp. mladých lidí na uchování si žádoucího společenského chování v nevhodném rodinném či jiném sociálním prostředí. Učí tak mladé lidi povědět ne, zůstat čistými v situacích, když blízký, např. některý z rodičů, poskytuje záporný vzor chování - závislost na alkoholu, tabáku, dopouští se kriminálních činů, podvádí apod. Vhodné je kromě nácviků požadovaného chování poskytovat takové aktivity, které ukazují pozitivní rolové chování rodičů, příjemné vztahy mezi rodiči navzájem i mezi dětmi a rodiči apod. (Bakošová, 2006).

Manažerská kompetence

Spolupráci s ostatními odborníky v interdisciplinárním přístupu řešení problémů si vyžaduje řídit práci a zabezpečovat účinnou pomoc tomu, kdo ji potřebuje, a to v různých institucích. Těch, co potřebují pomoc, je dost - nezaměstnaní, bezdomovci, sociálně odkázané děti a jejich rodiny, mravně a sociálně narušená mládež, děti ulice, zdravotně ohrožené děti a mládež, staří lidé. Vždyť úroveň společnosti se měří podle úrovně péče o nejslabší, a to nejen administrativní, ale i aktivní sociálně-výchovnou činností (Bakošová, 2006).

4.2 Vlastnosti sociálního pedagoga

Vlastnosti sociálního pedagoga můžeme rozdělit na primární, sekundární a terciární.

Primární vlastnosti - (s vrozeným základem nebo získané v raném dětství), např. dominance, sociabilita, přiměřená frustrační tolerance, sebekontrola, sebejistota a smysl pro únosnou míru rizika, emocionální stabilita.

Sekundární vlastnosti - (získané výchovou a vzděláním), např. schopnost řídit činnost skupiny, poznávat druhé, sociální odpovědnost, odborná kompetentnost a zdatnost, smysl pro čestnou hru a umění přiznat omyl, pedagogické dovednosti, pedagogická expresivnost. schopnost učit druhé a ovlivňovat je výchovou, spisovná mluva, adekvátní slovník, zřetelná výslovnost, výraznost, emocionalita řeči a její dynamika.

Terciární vlastnosti - (nadstavbové, vyplývající ze specifiky role učitele jakožto představitele výchovných cílů společnosti). Sem patří systém interiorizovaných hodnot a obsahově zaměřených postojů - zejména motivace a angažovanost. (Kohoutek, 2006, s. 68)

4.3 Dílčí závěr

Kompetence sociálního pedagoga lze rozdělit do několika oblastí a v každé z těchto oblastí je pedagogovo zaměření jiné. Co je stejné tak to, že sociální pedagog musí nejdříve pořádně poznat osobnost nebo skupinu osob, na které má působit a uplatnit své silné stránky. Co se týče vlastností sociálního pedagoga tak ty se utváří postupem výkonu profese. Je jasné, že primární jsou již dané, sekundární vlastnosti se utváří výchovou a vzděláním a teprve terciární jsou specifické pro každého sociálního pedagoga, jelikož ty vycházejí z role pedagoga.

5. Požadavky na sociálního pedagoga a jeho působnost v jednotlivých rezortech

Mezi nejčastější požadavky na sociálního pedagoga patří:

- *komunikace* (dovednost dávat zpětnou vazbu, vyjadřovat se jasně, všímat si neverbálních signálů, opakovat, shrnovat, umět naslouchat, znát potřeby),
- *kooperace* (dovednost sledovat cíle, přinášet představy, přejímat odpovědnost, respektovat mínění, umění urovnávat konflikty, respektovat ostatní,
- *odpovědnost* (dovednost odhadnout důsledky, umět vybírat, dodržovat úmluvy, mít vůli, jednat vědomě, tvůrčí jednání),
- *schopnost zdůvodňovat a hodnotit* (dovednost rozpoznat souvislosti, umět se distancovat, umět argumentovat, umět pozorovat, umět rozlišovat, objasňovat hodnoty,
- *samostatnost a výkonnost* (dovednost motivace k výkonu, převzít odpovědnost, využívat možnosti, adekvátní řešení konfliktů, poznat hranice výkonu, rozhodování,
- *schopnost řešení problémů, kreativita* (dovednost vytyčit cíle, poznat strukturu, umět analyzovat, odpoutat se, být spontánní, vytvářet asociace),
- *schopnost učit se a přemýšlet* (dovednost umět propojovat, získávat emocionální podněty, dbát na prožitku úspěchu, aktivní aplikování, použití všech smyslů, vytvářet „obrazy“).

5.1 Všeobecné a speciální požadavky

Podle Bakošové (2008, s. 198) můžeme požadavky na sociálního pedagoga rozdělit na všeobecné a speciální:

Všeobecné požadavky:

- Odborné znalosti teoretických základů výchovy (fiziologicko-historické, komparativní, pedagogické, sociálně-pedagogické, didaktické, pedagogicko-diagnostické, speciálně-pedagogické, etické, sociologické, psychologické, právní, ekonomické, medicínské).
- Odborná způsobilost (sociálně-komunikační, schopnosti asertivního chování, schopnost použít alternativní výchovné postupy).
- Profesionálně – morální postoje, které vycházejí z lidských mravních hodnot.
- Odborné samovzdělávací návyky, vědecko-poznávací potřeby a základní metodologické schopnosti (návyky systematického studia pedagogických inovací, tvořivost v oblasti aplikovaného výzkumu).
- Schopnost aplikovat teoretické poznatky v praxi.

Speciální požadavky:

- Znalosti, schopnosti a návyky plánovat, organizovat, monitorovat metodicky a koncepčně usměrňovat sociálně-pedagogickou práci.
- Diferencovat sociální problémy, specifikovat sociálně-pedagogické aspekty, respektovat odborné kompetence jiných profesí.
- Schopnost kooperovat s klienty a spolupracovníky.
- Schopnost porozumět životním cyklům z biodromálního hlediska.
- Ochota zdokonalovat vlastní pedagogické kompetence.
- Schopnost využívat poznatky sociálně-pedagogické teorie, věd o výchově, historie výchovy, pedagogiky 20. století, alternativních pedagogických koncepcí ve svojí činnosti.

- Schopnost rozhodovat, přijímat i vykonávat rozhodnutí v souladu s individuálními a společenskými potřebami.
- Schopnost porozumět vlastním právům, chránit je, respektovat a neohrožovat práva jiných lidí, kultur i etnik.
- Zručnost v informační technologii, schopnost chránit informace před zneužitím.
- Znalosti cizích jazyků.
- Manažerské schopnosti v metodické a koncepční práci.

5.2 Působnost sociálního pedagoga v jednotlivých rezortech

Jak uvádí Mühlpachr (2004, s. 56) povolání sociálních pracovníků i sociálních pedagogů prochází v současné době dynamickým vývojem:

- nová paradigmatata obou mezinárodně známých oborů v ČR (nový obsah, nové formy, nově koncipované předměty těchto disciplín,
- postupnou (někdy nesystematickou a netransparentní) transformací byrokratických institucí (změny statutu, ekonomická a právní subjektivita), vznik nových profesí v sociálních oblastech a jejich institucích (protidrogový koordinátor, sociální asistent, probační pracovník atd.),
- vznik nových společenských institucí neziskové sféry, které formují své statuty včetně systému profesních míst,
- rozvoj institucí, které byly nuceny existovat na okraji společnosti za totalitního systému např. církve, které kultivují a utvářejí svůj vzdělávací systém včetně sociálně charitativního systému institucí.

Pro sociálního pedagoga, jakož i pro jiné profese, je povolání obvyklou formou zajištění existence, ekonomického standardu a východiskem pro určení na trhu práce.

Kromě toho jako prostředek socializace umožňuje vstup do určitého typu sociálních sítí a vymezuje prostor pro seberealizaci, uplatnění schopností a znalostí

a získání pocitu užitečnosti (Havlová, 1996 v Mühlpachr, 2004).

Možnosti uplatnění podle výše uvedených resortů uvádějí Kraus a Poláčková (2001). Jedná se o tyto:

- **resort školství, mládeže a tělovýchovy:**

- školní kluby, družiny, domovy mládeže,
- dětské domovy,
- domy dětí a mládeže, střediska volného času,
- instituce ochranné výchovy,
- instituce výchovného poradenství (včetně výchovného poradce na školách),
- systémy preventivně výchovné péče (krizová centra, střediska pro mládež),

- **resort spravedlnosti:**

- oblast penitenciární a postpenitenciární péče (vychovatelé v nápravných zařízeních, věznicích, institut probačního pracovníka),

- **resort zdravotnictví:**

- psychiatrické léčebny,
- rehabilitační instituce,
- kontaktní centra (protidrogová apod.),

- **resort sociálních věcí:**

- sociální asistenti,
- sociální kurátoři pro mládež,
- instituce sociálně výchovné péče pro seniory,
- ústavy sociální péče,

- **resort vnitra:**

- utečenecké tábory,
- nápravná zařízení (Kraus, Poláčková, 2001 s. 39 - 40).

S rozvojem širšího spektra sociálních služeb se přímo úměrně rozvíjí síť specifických pracovních povolání a činností. Vhled do této situace je komplikován širokým spektrem různých forem práce, kdy se můžeme setkat s reziduálními ambulantními, poradenskými, kontaktními službami či v sociálních oblastech působícími službami.

Přestože za centrální oblast pro uplatnění sociálních pedagogů je nejčastěji považován resort školství, nelze profil kompetence redukovat pouze na tuto oblast. Další vhodnou orientací by mohla být sociální prevence (Klíma, 1995 v Mühlpachr, 2004).

Klíma ve svém výzkumném záměru vymezuje činnost sociálního pedagoga, a to takto:

- dlouhodobá a krátkodobá resocializační činnost,
- individuální, skupinové či komunitní vedení klientů při psychosociálních problémech v preventivním kontextu,
- terénní práce prvního kontaktu, depistáž a screening,
- systematická práce a výchovná pomoc rodinám,
- specializovaná výchovná činnost volnočasového charakteru,
- výchovně poradenské služby přispívající k restrukturalaci výchovného klimatu (Mühlpachr, 2004, s. 57).

5.3 Dílčí závěr

Na každého ze sociálních pedagogů jsou kladeny jiné požadavky a vždy dle toho v jaké oblasti sociální pedagog působí. Každý sociální pedagog by měl mít co nejvíce odborných znalostí, měl by být profesionál a také by měl usilovat o to, aby znal veškeré

novinky v oboru a sám šel za další vzděláním, protože to může rozšiřovat jeho obzor a otevírají se mu další, nové možnosti uplatnění. Jak už bylo mnohokrát řečeno, vše záleží jen na postoji osoby jako takové. Je velice těžké pracovat např. s postiženými dětmi nebo starými lidmi, ale stejně největším přínosem je to, když se na tvářích těchto lidí objeví úsměv a Vám je jasné, že je tam zásluhou Vás. Každý rezort uplatnění má své pro i proti, ale každý je potřebný a má svůj význam.

Praktická část

Svoji odbornou praxi jsem absolvovala v Mateřské škole Palánek ve Vyškově, kde jsem se seznámila s provozem školy. Bylo mi umožněno nahlédnout do koncepcí školy, prostudovala jsem si Školní vzdělávací program a související dokumentaci. Sledovala jsem ortoptickou péči, logopedickou péči a rozvoj komunikačních dovedností. Účastnila jsem se aktivit s dětmi a snažila se vklouznout do jejich kolektivu. Musím říci, že mně děti velmi pěkně mezi sebe přijali a brzy jsme si společně vytvořili kamarádský vztah. Tato praxe mi hlavně umožnila aplikaci získaných vědomostí, které jsem získala v průběhu studia.

K vypracování praktické části mé bakalářské práce jsem využila metodu rozhovoru. Adresáty jednotlivých rozhovorů byly paní učitelky z výše uvedené Mateřské školy. Jednalo se o pět otázek k tématu mé bakalářské práce:

1. Co si představíte pod pojmem sociální pedagogika?
2. Kdo je podle Vás sociální pedagog?
3. Znáte některého významného sociálního pedagoga?
4. Jaké mohou být kompetence sociálního pedagoga?
5. Jakou profesi vykonáváte a máte ráda svoji práci?

Paní učitelky odpovídali následovně:

Rozhovor č. 1 :

Jitka Dobešová, učitelka MŠ

1. Co si představíte pod pojmem sociální pedagogika?

Myslím si, že sociální pedagogika je společenská věda o výchově, zkoumající výchovný proces v celé jeho šíři. Hledá všeobecná pravidla, zákonitosti, které odrážejí vztahy a souvislosti v konkrétní výchovné praxi.

2. *Kdo je podle Vás sociální pedagog?*

Člověk-odborník zabývající se výchovou společnosti.

3. *Znáte některého významného sociálního pedagoga?*

Bakošová, Průcha a německý sociální pedagog Mollenhalier

4. *Jaké mohou být kompetence sociálního pedagoga?*

Socializace osobnosti, rozvoj sociální kreativity člověka, tvorba vhodného prostředí pro výchovu člověka, kultivace sociálních skupin a komunit.

5. *Jakou profesi vykonáváte a máte ráda svoji práci?*

Pracuji jako učitelka Mateřské školy. Práce mě baví a dělám ji ráda. Snažím se, aby čas prožitý v MŠ byl pro mě a hlavně pro děti radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých základů do života a vzdělání.

Rozhovor č. 2:

Miloslava Šubrtová, učitelka MŠ

1. *Co si představíte pod pojmem sociální pedagogika?*

Je to pedagogická disciplína zabývající se výchovou, vzděláváním a mezilidskými vztahy v určité sociální skupině.

2. *Kdo je podle Vás sociální pedagog?*

Je to pedagog zabývající se výchovně-vzdělávací prací v dané sociální skupině.

3. *Znáte některého významného sociálního pedagoga?*

Commte, Bakošová, Průcha

4. *Jaké mohou být kompetence sociálního pedagoga?*

Vytváří vhodné sociální prostředí pro danou skupinu a adaptaci na toto prostředí, socializace osobnosti a výchovně-vzdělávací práci.

5. *Jakou profesi vykonáváte a máte ráda svoji práci?*

Jsem učitelka MŠ. Mám velmi ráda svoji práci, kdybych neměla, nevykonávala bych ji třicet let.

Rozhovor č. 3:

Klára Uhlová, učitelka MŠ

1. *Co si představíte pod pojmem sociální pedagogika?*

Myslím si, že si dovedu představit, co asi pojem sociální pedagogika znamená, ale těžko se mi to vyjadřuje. Pedagogika je výchova, sociální je společenská?

2. *Kdo je podle Vás sociální pedagog?*

Odborník, který se zabývá vztahem jedinců ke společnosti, mezilidskými vztahy v určité skupině např. pracovní.

3. *Znáte některého významného sociálního pedagoga?*

Ne.

4. *Jaké mohou být kompetence sociálního pedagoga?*

Myslím si, že řeší vztahy v konkrétních skupinách. Pracují podle mě např. na vedoucích funkcích ve větších kolektivech, v domovech důchodců, nápravném zařízení, ale po pravdě přesně nevím.

5. *Jakou profesí vykonáváte a máte ráda svoji práci?*

Jsme učitelka v MŠ a přes občasné výkyvy mě moje práce naplňuje a baví mě.

Rozhovor č. 4:

Helena Cyprianová, učitelka MŠ

1. *Co si představíte pod pojmem sociální pedagogika?*

Věda, která je jednou z pedagogických disciplín, která se zabývá mezilidskými vztahy, vztahy v určitých skupinách apod.

2. *Kdo je podle Vás sociální pedagog?*

Osoba-absolvent, který se specializuje na pomáhající profese např. asistent učitele, pracovník střediska volného času, stacionáře, sociální poradce, pracovník s postiženými dětmi i lidmi. Může se zabývat možnostmi řešení v nefunkčních rodinách, pěstounská péče.

3. *Znáte některého významného sociálního pedagoga?*

Schiling, Švec, Bakošová, August Commte

4. *Jaké mohou být kompetence sociálního pedagoga?*

To už jsem zmínila v otázce č. 2

5. *Jakou profesi vykonáváte a máte ráda svoji práci?*

Jsme učitelka MŠ. Ano, mám ráda svoji práci.

Paní učitelky mi velmi vstřícně odpověděly na pět jednoduchých otázek a je vidět, že každá z nich má přehled o tom, co je sociální pedagogika, sociální pedagog i jaké jsou jeho kompetence. Co mě zaujalo nejvíce, tak to, že tři ze čtyř zmínilo jako sociálního pedagoga Doc. Bakošovou. A nedivím se, její díla jsou vskutku nezapomenutelná a plná věcných a velice užitečných informací.

Je vidět, že všechny mají rády svoji práci a tudíž práci sociálního pedagoga. Některé z nich i práci speciálního pedagoga (logopedie).

Závěr

Cílem mojí bakalářské práce bylo představení osobnostních charakteristik sociálního pedagoga. Což je velice těžké. Každý sociální pedagog je osobnost jako každá jiná, jen je utvářena podle svého povolání. Jak určitě víte, tak každá osobnost je jiná. Ať už mluvíme o inteligenci, charakteru, temperamentu anebo stačí jen komunikační schopnosti. Je velice těžké nastolit, jaké osobnostní charakteristiky by měl sociální pedagog mít. Téma jsem tudíž zpracovala velice obecně, ale nepokládám tyto informace za méně cenné. Pokud bych se chtěla pokusit o vyjádření těchto charakteristik, musela bych seřadit jednoho sociálního pedagoga vedle druhého a provádět výzkum o tom, které charakterové vlastnosti mají společné a podle toho vyvodit závěry. Nicméně v mojí bakalářské práci jsou řečeny takové vlastnosti, bez kterých by opravdu profese sociálního pedagoga nemohla být vykonávána. Už jen když vezmeme, že by člověk bez komunikačních schopností chtěl být učitelem. Tato profese přímo vyžaduje komunikaci s dětmi.

Teoretickou část jsem rozdělila na pět kapitol a každou z těchto kapitol věnovala složkám spojených s osobností sociálního pedagoga. Zaměřila jsem se nejenom na samotnou osobnost, ale také na jednotlivé typy pedagogů, kterých je opravdu mnoho, ale také za zmínku stály osobnostní charakteristiky sociálního pedagoga a vlastnosti. Sama sobě jsem rozšířila rozhled o kompetencích sociálního pedagoga a také o možnostech jeho uplatnění.

Praktickou část jsem zpracovala pomocí metody rozhovoru. V mateřské škole, kde jsem absolvovala svoji odbornou praxi jsem oslovila čtyři paní učitelky a poprosilo je o krátký rozhovor. Byli velice vstřícné a odpověděli mi na pět stručných otázek, které se týkaly sociální pedagogiky, sociálního pedagoga, kompetencí pedagogů a hlavně jsme si neodpustila otázku, zda mají rády svoji práci, tudíž práci sociálního pedagoga. Všechny odpověděly kladně. I tato zkušenost mě utvrdila v tom, že bych se profesi sociálního pedagoga chtěla věnovat po skončení studia.

Moje bakalářská práce a odborná praxe mi daly velice mnoho. Rozšířila jsem si rozhled a sama popřemýšlela o tom, zda bych byla vhodným kandidátem na místo

sociálního pedagoga. Myslím si, že ano. Díky odborné praxi jsem si to již mohla vyzkoušet a v kolektivu malých dětiček jsem byla jako ryba ve vodě. Chtěla bych být jedním ze sociálních pedagogů a poskytovat pomoc v oblastech, kde je potřebná a na místě. Nechci stát jen se založenýma rukama, ale chci něco dokázat a doufám, že díky studiu na této škole se mi otevřou nové možnosti a já budu moci jednou vykročit jako sociální pedagog.

Resumé

Bakalářská práce na téma „Osobnostní charakteristiky sociálního pedagoga“ je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se dále dělí na pět kapitol.

V první kapitole je vymezen pojem sociální pedagogika, její vznik a současné pojetí. Dále jsem se pokusila přiblížit profil absolventa sociální pedagogiky.

Druhá kapitola se věnuje Janu Ámosu Komenskému, jeho život, působení v pedagogice. Zmíněno je také jeho dílo.

Ve třetí kapitole je představena osobnost sociálního pedagoga, jeho osobnostní předpoklady. Dále jsou zde rozpracovány jednotlivé složky osobnosti a jednotlivé typy pedagogů.

Kompetence a vlastnosti sociálního pedagoga jsou uvedeny v *kapitole čtvrté*. Jedná se o kompetence výchovně-vzdělávací, převýchovy, poradenství, preventivní kompetence a manažerské. Vlastnosti sociálního pedagoga jsou rozděleny na primární, sekundární a terciární.

Poslední *pátá kapitola* se zaměřuje na požadavky, které jsou na sociálního pedagoga kladeny a také jeho působnost v jednotlivých rezortech, ať už to ve školství, zdravotnictví nebo rezortu sociálních věcí apod.

V praktické části bakalářské práce je zpracována metoda rozhovoru.

Anotace

Moje bakalářská práce na téma „Osobnostní charakteristiky sociálního pedagoga“ pojednává především o osobnosti, vlastnostech a typu sociálního pedagoga. Dále se zaměřuje na kompetence a možnosti uplatnění této profese.

Klíčová slova

sociální pedagogika, sociální pedagog, osobnost, typ, kompetence, vlastnosti, požadavky, působnost, vzdělávání, výchova

Annotation

My bachelor work on „Personal characteristics of the social pedagogue“ deals mainly on personalities, characteristics and type of social pedagogue. Furthermore, focusing on competence and the scope for the profession.

Key words

social pedagogy, social pedagogue, personality, type, competencies, characteristics, requirements, scope, education, upbringing

Seznam použité literatury

1. BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociální pedagog a jeho kompetence*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2006.
2. BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2008. 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3.
3. ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Psychologie osobnosti*. Olomouc: Andragogé, 2000. 65 s. ISBN 80-244-0137-1.
4. HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium, 1999. 167 s. ISBN 80-902081-8-5.
5. KOHOUTEK, Rudolf. *Úvod do psychologie – psychologie osobnosti a zdraví žáka*. Brno: MU Brno 2006. 167 s. ISBN 80-210-4077-7.
6. KOHOUTEK, Rudolf. *Pedagogická psychologie*. Brno: Institut meziodborových studií Brno, 2006. 267 s.
7. KRAUS, Blahoslav. *Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užitá disciplína*. Brno: Institut meziodborových studií Brno, 2000. ISBN 80-90-2936-0-3.
8. KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra et al.. *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
9. MÜHLPACHR, Pavel. *Problémy současné společnosti*. Brno: Institut meziodborových studií Brno, 2004. 82 s.
10. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie téměř pro každého*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1198-6.
11. NAKONEČNÝ, Milan. *Úvod do psychologie*. Praha: Academia, 2003. 506 s. ISBN 80-200-0993-0.
12. NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 1998. 590 s. ISBN 80-200-0689-3.
13. NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie osobnosti*. Praha: Management press, 1993. 232 s. ISBN 80-85603-34-9.
14. OURODA, Karel. *Základy pedagogiky*. Brno: Institut meziodborových studií Brno, 2004. 164 s.
15. VÁŽANSKÝ, Mojmír, SMÉKAL, Vladimír. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. 176 s. ISBN 80-901737-9-9.
16. ZAPLETAL, Bedřich. *Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užitá disciplína*. Brno: Institut meziodborových studií Brno, 2000. ISBN 80-90-2936-0-3.
17. <http://www.ronge.cz>